

**Η ΑΜΥΝΤΙΚΗ ΘΩΡΑΚΙΣΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΝΗΣΙΩΝ ΤΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ
ΚΑΤΑ ΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΚΑΙ ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΙΟ**

του

**Προκοπίου Παυλοπούλου
τέως Προέδρου της Δημοκρατίας
Επίτιμου Καθηγητή της Νομικής Σχολής
του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών**

Καστελλόριζο, 19.9.2020

Πρόλογος

Σε μια από τις πιο πρόσφατες προκλήσεις της η Τουρκία άρχισε, πάντα στο πλαίσιο της πάγιας τακτικής της να προσθέτει ανύπαρκτα ζητήματα προς διαπραγμάτευση με την Ελλάδα -και, συνακόλουθα, ν' αμφισβητεί την αδιαπραγμάτευτη Εθνική μας Θέση, ότι μεταξύ μας υφίσταται μια, και μόνη, διαφορά, εκείνη της οριοθέτησης της νησιωτικής υφαλοκρηπίδας και των αντίστοιχων θαλάσσιων ζωνών- να εγείρει εκ νέου και ζήτημα ως προς το αν η Ελλάδα έχει δικαίωμα να θωρακίζει αμυντικώς όλα, ανεξαιρέτως, τα Νησιά της στο Αιγαίο, και μάλιστα ανεξαρτήτως του ποια είναι η έκτασή τους και αν κατοικούνται ή όχι.

Α. Είναι δε άκρως χαρακτηριστικό της προκλητικότητάς της, το ότι η Τουρκία εγείρει το ζήτημα αυτό είτε διαστρεβλώνοντας πλήρως το νόημα συγκεκριμένων διατάξεων της Συνθήκης της Λωζάνης. Είτε -ακόμη χειρότερα- επικαλούμενη Διεθνείς Συμβάσεις, στις οποίες δεν είναι συμβαλλόμενο μέρος, όπως π.χ. την Σύμβαση των Παρισίων του 1947 για τα Δωδεκάνησα, που αποτελεί για την Τουρκία «*res inter alios acta*». Στις αδιανόητες, θεσμικώς και πολιτικώς, αυτές προκλήσεις της Τουρκίας η Ελλάδα παγίως απαντά, πάντα με βάση το Διεθνές Δίκαιο - και ενεργώντας επιπλέον και για λογαριασμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αφού το έδαφος και τα σύνορα της Ελλάδας είναι έδαφος και σύνορα και της Ευρωπαϊκής Ένωσης- ότι έχει όχι μόνο θεμελιωμένο δικαίωμα

αλλά και εξίσου θεμελιωμένη υποχρέωση αμυντικής θωράκισης όλων, ανεξαιρέτως και δίχως οιαδήποτε διάκριση, των Νησιών της στο Αιγαίο.

B. Επιπλέον, το δικαίωμα αυτό της Ελλάδας βρίσκει σταθερό έρεισμα και στις διατάξεις του πρωτογενούς Ευρωπαϊκού Δικαίου, δοθέντος ότι συγκεκριμένοι κανόνες της Συνθήκης της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΕΕ) και της Συνθήκης Λειτουργίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ) το εγγυώνται, ιδίως όταν εφαρμόζονται σε συνδυασμό με αντίστοιχες διατάξεις του Διεθνούς Δικαίου -εν προκειμένω του Καταστατικού Χάρτη του ΟΗΕ- που ήδη αποτελούν μέρος του Ευρωπαϊκού Κεκτημένου.

I. Το νομικό καθεστώς της Συνθήκης Ειρήνης των Παρισίων του 1947.

Προκαταρκτικώς διευκρινίζεται, ότι το καθεστώς της τελικής παραχώρησης των Δωδεκανήσων στην Ελλάδα διέπεται από τις διατάξεις της Συνθήκης Ειρήνης των Παρισίων (Απρίλιος του 1947) μεταξύ των Συμμάχων, νικητών του Β' Παγκόσμιου Πολέμου, και της Ιταλίας. Ιδιαίτερη σημασία, εντός αυτού του θεσμικού πλαισίου, έχουν οι διατάξεις του άρθρου 14 της ως άνω Συνθήκης, σύμφωνα με τις οποίες: *«1. Η Ιταλία εκχωρεί εις την Ελλάδα εν πλήρει κυριαρχία τας νήσους της Δωδεκανήσου τας κατωτέρω απαριθμουμένας, ήτοι: Ασυπάλαιαν, Ρόδον, Χάλκην, Κάρπαθον, Κάσον, Τήλον, Νίσυρον, Κάλυμνον, Λέρον, Πάτμον, Λιψόν, Σύμην, Κω και Καστελλόριζον ως και τας παρακειμένας νησίδας. 2. Αι ανωτέρω νήσοι θα αποστρατιωτικοποιηθώσι και θα παραμείνωσιν αποστρατιωτικοποιημένα»*. Από τις διατάξεις αυτές, ερμηνευόμενες με βάση το σύνολο του Διεθνούς και του Ευρωπαϊκού Δικαίου -άρα και με βάση τις γενικές αρχές που διέπουν την ερμηνεία του Διεθνούς και του Ευρωπαϊκού Δικαίου- συνάγονται και τ' ακόλουθα, ως προς το σημερινό καθεστώς των Δωδεκανήσων.

A. Οι διατάξεις του άρθρου 14 παρ. 1 της Συνθήκης Ειρήνης.

Η διατύπωση των διατάξεων της παραγράφου 1 του άρθρου 14 της Συνθήκης Ειρήνης είναι τόσο σαφής, ώστε δεν αφήνει περιθώριο αμφιβολίας ως προς την ουσία και την έκταση της Κυριαρχίας της Ελλάδας επί των Δωδεκανήσων. Ειδικότερα:

1. Η Κυριαρχία αυτή είναι «πλήρης», πράγμα το οποίο σημαίνει ότι ουδένα περιορισμό επιδέχεται κατά την άσκησή της. Το δε περιεχόμενο της «πλήρους» Κυριαρχίας προσδιορίζεται, ως προς τα Δωδεκάνησα, με βάση τους κανόνες του ισχύοντος Ελληνικού Συντάγματος περί Κυριαρχίας, καθώς και με βάση τις περί Κυριαρχίας των Κρατών-Μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης διατάξεις ιδίως του άρθρου 4 παρ. 2 της ΣΕΕ. Οιαδήποτε, λοιπόν, αμφισβήτηση της ερμηνείας των διατάξεων της παραγράφου 1 του άρθρου 14 της Συνθήκης Ειρήνης συνιστά, αυτοθρόως, παραβίαση του Διεθνούς και του Ευρωπαϊκού Δικαίου.
2. Η Κυριαρχία της Ελλάδας, με την ως άνω έννοια, εκτείνεται όχι μόνο σε όλα τα Νησιά που αναφέρονται ρητώς στις διατάξεις της παραγράφου 1 του άρθρου 14 της Συνθήκης Ειρήνης αλλά, κατά την κατηγορηματική διατύπωση της κατά τ' ανωτέρω παραγράφου, και επί των «παρακειμένων νησίδων», στο σύνολό τους. Επειδή δε οι διατάξεις αυτές ουδεμία διάκριση κάνουν εν προκειμένω, η διατύπωσή τους καταλαμβάνει τις κάθε είδους «παρακείμενες νησίδες», ανεξαρτήτως μεγέθους τους ή άλλου χαρακτηριστικού τους (π.χ. αν είναι κατοικημένες ή μη). Υπό το πρίσμα δε αυτό είναι προφανές πως και στην περιοχή των Δωδεκανήσων δεν είναι νοητές, από πλευράς Διεθνούς Δικαίου, «γκρίζες ζώνες», αναφορικά με την έκταση και το περιεχόμενο της Ελληνικής Κυριαρχίας στην ως άνω περιοχή.

B. Η εφαρμογή της αρχής του Διεθνούς Δικαίου «res inter alios acta».

Ως προς την αποστρατιωτικοποίηση των Δωδεκανήσων, την οποία προέβλεπαν οι διατάξεις του άρθρου 14 παρ. 2 της Συνθήκης

Ειρήνης, με βάση τους κανόνες του Διεθνούς Δικαίου ισχύουν τα εξής:

- 1.** Τα περί αποστρατιωτικοποίησης των Δωδεκανήσων, κατά τις διατάξεις του άρθρου 14 παρ. 2 της Συνθήκης Ειρήνης, πρέπει να ερμηνεύονται και υπό το φως της εκ μέρους της Ελλάδας άσκησης, έναντι της Τουρκίας, του δικαιώματος «νόμιμης άμυνας» Κράτους-Μέλους του ΟΗΕ, όπως αναλύεται εκτενέστερα στην συνέχεια.
- 2.** Πέραν όμως της ως άνω επιχειρηματολογίας, η Τουρκία δεν έχει, εν πάση περιπτώσει, δικαίωμα να επικαλείται την Συνθήκη Ειρήνης των Παρισίων του 1947. Και τούτο διότι:
 - α)** Οι διατάξεις των άρθρων 34, 35 και 36 της Συνθήκης της Βιέννης περί του Δικαίου των Διεθνών Συνθηκών (1969) ορίζουν, μεταξύ άλλων, και ότι:
 - α1)** Κάθε Συνθήκη ισχύει –επέκεινα δε δημιουργεί δικαιώματα και υποχρεώσεις- μόνον μεταξύ των συμβαλλόμενων μερών. Έναντι, λοιπόν, τρίτων κρατών η Συνθήκη συνιστά «*res inter alios acta*».
 - α2)** Εξ αυτού του λόγου, μια Συνθήκη ισχύει έναντι τρίτου κράτους μόνον υπό την διπλή προϋπόθεση ότι από την μια πλευρά αυτή είναι η πρόθεση των συμβαλλόμενων μερών. Και, από την άλλη πλευρά, το τρίτο κράτος έχει αποδεχθεί την υποχρέωση ρητώς και εγγράφως.
 - α3)** Κατά λογική νομική ακολουθία, μια Συνθήκη δημιουργεί δικαίωμα για τρίτο κράτος μόνον υπό την, επίσης διπλή, προϋπόθεση ότι από την μια πλευρά τα συμβαλλόμενα μέρη επιδιώκουν δια της Συνθήκης εκχώρηση δικαιώματος στο τρίτο κράτος. Και, από την άλλη πλευρά, το τελευταίο συγκατατίθεται προς τούτο, ρητώς και εγγράφως.

β) Η Τουρκία δεν είναι, υφ' οιαδήποτε νομικώς παραδεκτική έννοια, συμβαλλόμενο μέρος στην Συνθήκη Ειρήνης του 1947. Άρα η Συνθήκη αυτή, ως προς την οποία η Τουρκία είναι τρίτο κράτος, δεν δημιουργεί δικαιώματα ή υποχρεώσεις υπέρ η εις βάρος της αντιστοίχως. Επιπλέον:

β1) Ουδεμία διάταξη της Συνθήκης Ειρήνης -όπως άλλωστε αποδεικνύει η έως τώρα εφαρμογή της- τεκμηριώνει, έστω και καθ' υποφοράν, ότι τα συμβαλλόμενα μέρη επιδίωξαν δι' αυτής να εκχωρήσουν οιοδήποτε δικαίωμα στην Τουρκία, πολλώ δε μάλλον δικαίωμα σχετικό με την αποστρατιωτικοποίηση των Δωδεκανήσων. Πραγματικά, όπως ανενδοιάστως προκύπτει από τις περιστάσεις, υπό τις οποίες είχε συναφθεί η Συνθήκη Ειρήνης το 1947, η αποστρατιωτικοποίηση των Δωδεκανήσων αποφασίσθηκε ύστερα από πρόταση της τότε Σοβιετικής Ένωσης, προκειμένου αυτή να δεχθεί την παραχώρησή τους στην Ελλάδα, λόγω των επιφυλάξεων της σοβιετικής πλευράς αναφορικά με την χρησιμοποίησή τους για στρατιωτικούς λόγους από Χώρα του δυτικού μπλοκ, όπως η Ελλάδα. Ουδεμία, δηλαδή, σχέση είχε η πρόβλεψη της αποστρατιωτικοποίησης των Δωδεκανήσων με την Τουρκία και την ασφάλειά της.

β2) Τ' ανωτέρω ενισχύονται και από το ότι ουδέποτε ζητήθηκε συγκατάθεση της Τουρκίας για εκχώρηση τέτοιου δικαιώματος και ουδέποτε, κατά συνέπεια, υπήρξε εκ μέρους της τέτοια συγκατάθεση. Την ακρίβεια του επιχειρήματος τούτου τεκμηριώνει, και δη αμαχήτως, η ίδια η συμπεριφορά της Τουρκίας. Πραγματικά, π.χ. το 1975 η Τουρκία είχε απευθυνθεί -βλ. το τουρκικό Aide Memoire της 3^{ης} Απριλίου 1975- στα συμβαλλόμενα μέρη της Συνθήκης Ειρήνης καταγγέλλοντας δήθεν παραβιάσεις της, εκ μέρους της Ελλάδας, στην ευρύτερη περιοχή των Δωδεκανήσων. Η

καταγγελία της αυτή κατέληγε με το εξής: «*Εναπόκειται στις κυβερνήσεις των συμβαλλομένων χωρών... να απαιτήσουν από την Ελληνική Κυβέρνηση να συμμορφωθεί στο πνεύμα και στο γράμμα*» της Συνθήκης Ειρήνης. Και μόνο από την διατύπωση αυτή προκύπτει, καταφανώς, πως ούτε η ίδια η Τουρκία ισχυρίσθηκε ότι αντλεί δικαίωμα προερχόμενο εκ της Συνθήκης Ειρήνης, ως προς το καθεστώς των Δωδεκανήσων. Η δε «εκκωφαντική» σιωπή των συμβαλλόμενων μερών σε αυτή την «καταγγελία» της Τουρκίας βεβαιώνει του λόγου το ασφαλές.

II. Η έννοια της «νόμιμης άμυνας» έναντι «επικείμενης απειλής» και, a fortiori, «απειλής χρήσης βίας».

Πέραν των λοιπών νομικών θεμελίων, κατά τις ειδικότερες διατάξεις του Διεθνούς Δικαίου, η Ελλάδα νομιμοποιείται να θωρακίζει αμυντικώς και τα Νησιά της στο Αιγαίο, ασκώντας το σχετικό δικαίωμα που της παρέχουν ειδικές διατάξεις του Καταστατικού Χάρτη του ΟΗΕ.

A. Το νομικό θεμέλιο των διατάξεων του άρθρου 51 του Καταστατικού Χάρτη του ΟΗΕ.

Πρόκειται για δικαίωμα, το οποίο έχει γεννηθεί υπέρ της Ελλάδας προ πολλών δεκαετιών, δεδομένης της διαχρονικής τουρκικής επιθετικότητας και προκλητικότητας. Ιδίως όμως έχει θεμελιωθεί, με αμάχητα τεκμήρια, ύστερα από την τουρκική εισβολή και κατοχή στην Κύπρο, το 1974, κατεξοχήν δε μετά την «σύναψη», το 2019, του λεγόμενου «τουρκολιβυκού μνημονίου», μεταξύ της Τουρκίας και του φερόμενου ως πρωθυπουργού της Λιβύης.

- 1.** Και τούτο, διότι αυτή και μόνη η τουρκική εισβολή και κατοχή στην Κύπρο -και για όσο χρονικό διάστημα συνεχίζεται -συνιστά, οπωσδήποτε, απροκάλυπτη «επικείμενη απειλή» κατά της Ελλάδας ή και σαφή «απειλή χρήσης βίας» εναντίον της.

α) Ενώ η διαρκώς διευρυνόμενη τουρκική προκλητικότητα και επιθετικότητα στο Αιγαίο, κυρίως σε ό,τι αφορά την αμφισβήτηση των κυριαρχικών και άλλων δικαιωμάτων της Ελλάδας ως προς την υφαλοκρηπίδα και τις θαλάσσιες ζώνες- με αποκορύφωμα την Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη- δαιωνίζει και επιτείνει την προμνημονευόμενη «επικείμενη απειλή» εκ μέρους της.

β) Ιδίως δε μετά την «σύναψη» του νομικώς ανυπόστατου «τουρκολιβυκού μνημονίου», η συμπεριφορά της Τουρκίας έχει υπερβεί κάθε όριο προκλητικότητας και ωμής παραβίασης του Διεθνούς Δικαίου, κυρίως δε του Δικαίου της Θάλασσας κατά την Συνθήκη του Montego Bay του 1982. Συνθήκη, η οποία δεσμεύει, ως προς όλες τις διατάξεις της, και την Τουρκία, μολονότι δεν έχει προσχωρήσει σε αυτή. Και τούτο διότι η ως άνω Συνθήκη, λόγω του μεγάλου αριθμού των Κρατών-Μελών του ΟΗΕ που έχουν προσχωρήσει σε αυτήν -ως και η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει προσχωρήσει, ως αυτοτελές νομικό πρόσωπο, ήδη από το 1998- παράγει, σύμφωνα με την νομολογία του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης, γενικώς δεσμευτικούς εθιμικούς κανόνες ή, κατά την ορθότερη άποψη, εξίσου δεσμευτικούς «γενικώς παραδεδεγμένους κανόνες του Διεθνούς Δικαίου».

2. Το δικαίωμα αυτό της Ελλάδας θεμελιώνεται στις διατάξεις του άρθρου 51 του Καταστατικού Χάρτη του ΟΗΕ, οι οποίες καθιερώνουν –και μάλιστα ως *jus cogens*- το δικαίωμα της «νόμιμης άμυνας» Κράτους-Μέλους του ΟΗΕ και σε περίπτωση «επικείμενης απειλής», πολλώ δε μάλλον σε περίπτωση «απειλής χρήσης βίας».

α) Παρά την διατύπωση των ως άνω διατάξεων που, *prima facie*, φαίνεται να θέτουν ως προϋπόθεση προσφυγής στην διαδικασία της κατά τ' ανωτέρω «νόμιμης άμυνας» την εκδηλωμένη ένοπλη

επίθεση, η μεγάλη πλειοψηφία των διεθνολόγων αλλά και η ίδια η διεθνής πρακτική δέχονται, ότι για την άσκηση του δικαιώματος τούτου αρκεί και η «επικείμενη απειλή», πολλώ μάλλον η «απειλή χρήσης βίας», η οποία και συνιστά ευθεία παραβίαση των διατάξεων του άρθρου 2 παρ. 4 του Καταστατικού Χάρτη του ΟΗΕ. Έτσι π.χ. οι ΗΠΑ, μετά τις τρομοκρατικές επιθέσεις της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001, προσέφυγαν στην άσκηση του δικαιώματος «νόμιμης άμυνας» – και μάλιστα χωρίς χρονικό περιορισμό, αφού η απειλή εμφανίσθηκε επικείμενη επ’ αόριστο- ως νόμιμης προληπτικής δράσης λόγω επικείμενης απειλής και, κατ’ ακολουθία, επικείμενης επίθεσης. Την άποψη αυτή υιοθέτησε πλήρως ο ίδιος ο Γενικός Γραμματέας του ΟΗΕ, δηλώνοντας –στις 21 Μαρτίου 2005- μεταξύ άλλων και ότι: *«Επικείμενες απειλές καλύπτονται πλήρως από το άρθρο 51, το οποίο διασφαλίζει το φυσικό δικαίωμα των κυρίαρχων κρατών να αμυνθούν εναντίου ένοπλης επίθεσης».*

β) Ενόψει των προεκτεθέντων, a fortiori η Ελλάδα νομιμοποιείται, όταν και εφόσον το κρίνει σκόπιμο για την άμυνά της, να κάνει χρήση και ως προς τα Νησιά της στο Αιγαίο, εν γένει, του κατά τις διατάξεις του άρθρου 51 του Καταστατικού Χάρτη του ΟΗΕ δικαιώματος «νόμιμης άμυνας» έναντι της Τουρκίας, δίχως μάλιστα χρονικό περιορισμό. Και τούτο διότι, ιδίως μετά το 1974, κατά τ’ ανωτέρω, η «απειλή χρήσης βίας» εκ μέρους της Τουρκίας –άρα και η συνακόλουθη «επικείμενη απειλή»- είναι αφενός κάτι παραπάνω από προφανές, και δη με επανειλημμένες και διαφόρων μορφών προκλήσεις. Και, αφετέρου, διαρκής, όπως καταδεικνύει ακόμη και η σημερινή τουρκική συμπεριφορά στο Αιγαίο, ιδίως μετά την «σύναψη» του νομικώς ανυπόστατου «τουρκολιβυκού μνημονίου». Συμπεριφορά, η οποία λόγω της αυθαίρετης προσπάθειας της Τουρκίας να εφαρμόσει στην πράξη το νομικώς ανυπόστατο

«τουρκολιβυκό μνημόνιο», φέρει όλα τα χαρακτηριστικά και της «απειλής χρήσης βίας», υπό την ανωτέρω εκτεθείσα έννοια.

γ) Πρόσθετη απόδειξη αυτών συνιστά και το γεγονός του, εντελώς αντίθετου με κάθε έννοια του Διεθνούς Δικαίου, «casus belli» της Τουρκίας, ως προς την επέκταση της Αιγιαλίτιδας Ζώνης της Ελλάδας. Το ως άνω το «casus belli», πέραν του ότι αποφασίσθηκε -στις 8.6.1995, αμέσως μετά την θέση σε ισχύ της Συνθήκη του Montego Bay του 1982 για το Δίκαιο της Θάλασσας- από την τουρκική Εθνοσυνέλευση κατά τρόπο αντίθετο ακόμη και με αυτό τούτο το σύνταγμα της Τουρκίας, συνιστά έκτοτε διαρκή «απειλή χρήσης βίας» εναντίον της Ελλάδας για τον εξής λόγο: Στην ουσία, η Τουρκία δηλώνει μέσω αυτού ότι αποτελεί «αιτία πολέμου» η εκ μέρους της Ελλάδας άσκηση του αναφαίρετου, κατά το Δίκαιο της Θάλασσας, δικαιώματός της να επεκτείνει την Αιγιαλίτιδα Ζώνη της στα 12 ναυτικά μίλια. Υπό τα δεδομένα αυτά, το ανωτέρω «casus belli» αποτελεί «επιτομή» της «απειλής χρήσης βίας», κατά το Διεθνές Δίκαιο, ιδίως δε κατά τις διατάξεις του άρθρου 51 του Καταστατικού Χάρτη του ΟΗΕ.

δ) Τέλος, την προαναφερόμενη «επικείμενη απειλή» ή και «απειλή χρήσης βίας», εκ μέρους της Τουρκίας και εναντίον της Ελλάδας, ολοκληρώνει ο σχηματισμός της λεγόμενης τουρκικής «Στρατιάς του Αιγαίου», τον Ιούλιο του 1975, και μάλιστα με πολυάριθμες αμφίβιες δυνάμεις. Πρόκειται για μετεξέλιξη και μετονομασία της 4^{ης} Στρατιάς (4. Ordu) της Τουρκίας, η οποία εδρεύει στην Σμύρνη και, στην πραγματικότητα, έχει οργανωθεί προκειμένου να εκπαιδεύει τον τουρκικό στρατό για ενδεχόμενη επίθεση εναντίον των Ελληνικών Νησιών του Αιγαίου.

B. Οι διατάξεις του άρθρου 51 του Καταστατικού Χάρτη του ΟΗΕ ως μέρος του Ευρωπαϊκού Κεκτημένου και οι έννομες

συνέπειες για την αμυντική θωράκιση των Ελληνικών Νησιών του Αιγαίου.

Οι προαναφερόμενες διατάξεις του άρθρου 51 του Καταστατικού Χάρτη του ΟΗΕ, πέραν της κατά τ' ανωτέρω αυτοτελούς κανονιστικής τους ισχύος από πλευράς Διεθνούς Δικαίου, παράγουν έννομα αποτελέσματα και ως μέρος του Ευρωπαϊκού Κεκτημένου. Και τούτο διότι οι διατάξεις του άρθρου 42 παρ. 7 εδ. α' της ΣΕΕ παραπέμπουν ευθέως στις διατάξεις του άρθρου 51 του Καταστατικού Χάρτη του ΟΗΕ, κατά την οργάνωση και θέση σε λειτουργία της ρήτρας «αμοιβαίας άμυνας» μεταξύ των Κρατών-Μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Όπως είναι προφανές, η «όσμωση» αυτή Διεθνούς και Ευρωπαϊκού Δικαίου, στο πεδίο εφαρμογής των διατάξεων του άρθρου 51 του Καταστατικού Χάρτη του ΟΗΕ, έχει σημαντικές έννομες συνέπειες ως προς την Ελλάδα. Και τούτο, τόσο σε ό,τι αφορά την ενεργοποίηση της ρήτρας «Αμοιβαίας Άμυνας» απέναντι στην «επικείμενη απειλή» ή και στην «απειλή χρήσης βίας» εκ μέρους της Τουρκίας, όσο και σε ό,τι αφορά την ίδια την αμυντική θωράκιση των Ελληνικών Νησιών του Αιγαίου τα οποία, αυτονοήτως, αποτελούν μέρος και της Ευρωπαϊκής Επικράτειας. Συγκεκριμένα:

- 1.** Την προμνημονευόμενη ρήτρα «Αμοιβαίας Άμυνας» («Mutual Defence» clause), στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Δικαίου, διαμορφώνουν ρυθμιστικώς, στην ολοκληρωμένη μορφή της που συμπεριλαμβάνει -φυσικά συμπληρωματικώς, και με εντελώς δευτερεύουσα σημασία στην προκείμενη περίπτωση- και την ρήτρα «Αλληλεγγύης» («Solidarity» clause), οι διατάξεις:

α) Του άρθρου 42 παρ. 7 εδ. α' της ΣΕΕ, κατά τις οποίες: *«Σε περίπτωση κατά την οποία κράτος-μέλος δεχθεί ένοπλη επίθεση στο έδαφός του, τα άλλα κράτη-μέλη οφείλουν να του παράσχουν βοήθεια και συνδρομή με όλα τα μέσα που έχουν στην διάθεσή τους, σύμφωνα με το άρθρο 51 του Καταστατικού Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών».*

β) Του άρθρου 222 παρ. 1 της ΣΛΕΕ, κατά τις οποίες: «*Η Ένωση και τα κράτη μέλη της ενεργούν από κοινού, με πνεύμα αλληλεγγύης, εάν ένα κράτος μέλος δεχθεί τρομοκρατική επίθεση ή πληγεί από φυσική ή ανθρωπογενή καταστροφή. Η Ένωση κινητοποιεί όλα τα μέσα που έχει στη διάθεσή της, συμπεριλαμβανομένων των στρατιωτικών μέσων που θέτουν στη διάθεσή της τα κράτη μέλη, για:*
α) την πρόληψη τρομοκρατικής απειλής στο έδαφος των κρατών μελών, την προστασία των δημοκρατικών θεσμών και του άμαχου πληθυσμού από ενδεχόμενη τρομοκρατική επίθεση, την παροχή συνδρομής σε κράτος μέλος στο έδαφός του, μετά από αίτηση των πολιτικών του αρχών, σε περίπτωση τρομοκρατικής επίθεσης, β) την παροχή συνδρομής σε κράτος μέλος στο έδαφός του μετά από αίτηση των πολιτικών του αρχών, σε περίπτωση φυσικής ή ανθρωπογενούς καταστροφής».

2. Οι συνδυαστικώς -αλλά και συμπληρωματικώς, όπως προεκτέθηκε- εφαρμοζόμενες ρήτρες «Αμοιβαίας Άμυνας» και «Αλληλεγγύης» είναι, από πλευράς κανονιστικής ισχύος, πλήρεις *leges perfectae*, άρα δεσμευτικές στο ακέραιο.

α) Τούτο προκύπτει κυρίως από την Γνώμη, την οποία διατύπωσε -ύστερα από σχετικό αίτημα προς τούτο- η Νομική Υπηρεσία του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, το 2016. Για την ακρίβεια, στις 12.7.2016 η Νομική Υπηρεσία του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου αποφάνθηκε, με σειρά τεκμηριωμένων νομικών συλλογισμών, ότι οι κατά τ' ανωτέρω ρήτρες παράγουν πλήρη έννομα αποτελέσματα, εφόσον συντρέχουν οι προϋποθέσεις εφαρμογής τους σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 42 παρ. 7 εδ. α' της ΣΕΕ και 222 παρ. 1 της ΣΛΕΕ, αντιστοίχως.

β) Κατά την ίδια Γνώμη, η θέση σ' εφαρμογή του μηχανισμού των ρητών «Αμοιβαίας Άμυνας» και «Αλληλεγγύης» μπορεί να οδηγήσει στην εφαρμογή σειράς μέτρων, ιδίως δε διπλωματικών, διοικητικών, τεχνικών και -κατ' εξοχήν μάλιστα- στρατιωτικών,

δια της ενεργοποίησης των κατά περίπτωση ένοπλων δυνάμεων. Πρέπει δε να επισημανθεί μ' έμφαση, ότι η ως άνω ενεργοποίηση μέσων και ένοπλων δυνάμεων προβλέπεται ρητώς από τις διατάξεις των άρθρων 42 παρ. 7 εδ. α' της ΣΕΕ και 222 παρ. 1 της ΣΛΕΕ.

β1) Είναι άκρως ενδεικτικό, ότι στην πρόσφατη Συνθήκη του Aachen, του 2019, μεταξύ Γαλλίας και Γερμανίας, η οποία τέθηκε σε ισχύ τον Ιανουάριο του 2020 -και ειδικότερα στο άρθρο 4 εδάφιο β' αυτής, που περιλαμβάνεται στο Κεφάλαιο 2 «Ειρήνη, Ασφάλεια και Ανάπτυξη»- θεσπίζεται ρήτρα αμοιβαίας αμυντικής συνδρομής, «*συμπεριλαμβανομένης της χρήσης στρατιωτικής δύναμης*», σε περίπτωση ένοπλης επίθεσης στην επικράτεια ενός εκ των Μερών, υπό το πρίσμα, όπως ορίζεται επί λέξει στο πρώτο εδάφιο του ίδιου άρθρου, των υποχρεώσεων των δύο Κρατών όχι μόνο με βάση το άρθρο 5 της Συνθήκης του ΝΑΤΟ, αλλά και με βάση το άρθρο 42 παρ. 7 της ΣΕΕ.

β2) Μάλιστα η Καγκελάρια A. Merkel, στις δηλώσεις της κατά την υπογραφή της Συνθήκης, ανέφερε, όσον αφορά ειδικότερα τις διατάξεις του 2^{ου} Κεφαλαίου για την αμυντική συνεργασία Γαλλίας και Γερμανίας, ότι πρόκειται για την «*συνεισφορά της Γερμανίας στην έλευση ενός Ευρωπαϊκού Στρατού*».

γ) Ουσιαστικώς, η ρήτρα «Αμοιβαίας Άμυνας» -όπως κατοχυρώνεται στο άρθρο 42 παρ. 7 της ΣΕΕ, με την παραπομπή και στο άρθρο 51 του Καταστατικού Χάρτη του ΟΗΕ- συνιστά εφαρμοστέο δίκαιο και στις διμερείς διακρατικές συμφωνίες των Κρατών-Μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, οι οποίες, ουσιαστικώς, προλειαίνουν το έδαφος της διαμόρφωσης μιας κοινής αμυντικής πολιτικής της ίδιας της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

3. Από πλευράς πρακτικής εφαρμογής των διατάξεων των άρθρων 42 παρ. 7 εδ. α' της ΣΕΕ και 222 παρ. 1 της ΣΛΕΕ, ως προς τις ρήτρες «Αμοιβαίας Άμυνας» και «Αλληλεγγύης», υφίστανται ως τώρα δύο, τουλάχιστον, άκρως χαρακτηριστικά παραδείγματα:

α) Τον Νοέμβριο του 2015, μετά τις πολύνεκρες τρομοκρατικές επιθέσεις στο Παρίσι, η Γαλλία, δια του Προέδρου της François Hollande, ζήτησε και πέτυχε την ενεργοποίηση της εφαρμογής της ρήτρας «Αμοιβαίας Άμυνας» του άρθρου 42 παρ. 7 εδ. α' της ΣΕΕ. Ας σημειωθεί, ότι η Γαλλία στηρίχθηκε, εν προκειμένω, και στο προηγούμενο της εφαρμογής των διατάξεων του άρθρου 51 του Καταστατικού Χάρτη του ΟΗΕ από τις ΗΠΑ, κατά το τρομοκρατικό χτύπημα στους Δίδυμους Πύργους στις 11 Σεπτεμβρίου 2001, όπως ήδη επισημάνθηκε. Τονίζεται, ότι η Γαλλική Κυβέρνηση αποφάσισε, συνειδητά, να επικαλεσθεί αποκλειστικώς την ρήτρα «Αμοιβαίας Άμυνας» του άρθρου 42 παρ. 7 εδ. α' της ΣΕΕ και όχι την αντίστοιχη ρήτρα του άρθρου 5 του Βορειοατλαντικού Συμφώνου. Μάλιστα, ο τότε Υπουργός Άμυνας και νυν Υπουργός Εξωτερικών της Γαλλίας Jean-Yves Le Drian, ανέφερε σε δήλωσή του ότι *«η Γαλλία δεν μπορεί να κάνει τα πάντα»*, επικαλούμενος ευθέως, ως προς την παροχή στρατιωτικής συνδρομής των Κρατών-Μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τις αυξημένες επιχειρησιακές ανάγκες για την καταπολέμηση της ισλαμικής τρομοκρατίας στην Μέση Ανατολή και στην Αφρική. Στο «κάλεσμα» αυτό ανταποκριθήκαν πολλά Κράτη-Μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

β) Ως τέτοιο προηγούμενο μπορεί να χαρακτηριστεί και η αναφορά στις προμνημονευόμενες ρήτρες κατά την διάρκεια της Συνόδου των Υπουργών Άμυνας της Ευρωπαϊκής Ένωσης, στις 16.6.2020, και μάλιστα ακριβώς ενόψει των κρίσιμων δεδομένων που έχει δημιουργήσει η τουρκική προκλητικότητα στο Αιγαίο και στην Ανατολική Μεσόγειο. Ειδικότερα, στο στοιχείο 6 των συμπερασμάτων η Σύνοδος αυτή:

«Επαναλαμβάνει την σημασία της αλληλοβοήθειας ή και αλληλεγγύης, σύμφωνα με τις προβλέψεις του άρθρου 42(7) της ΣΕΕ και του άρθρου 222 της ΣΛΕΕ. Και συμφωνεί να συνεχισθεί η προσπάθεια για μια κοινή κατανόηση του άρθρου 42(7) της ΣΕΕ καθώς και την συναγωγή των σχετικών διδαγμάτων, οικοδομώντας πολιτικές, βασισμένες σε συγκεκριμένα σενάρια κατά τους προσεχείς μήνες».

4. Υπό το φως των προηγούμενων διαπιστώσεων καθίσταται προφανές και ότι:

α) Το δικαίωμα της Ελλάδας να θωρακίζει αμυντικώς όλα, ανεξαιρέτως, τα Νησιά της στο Αιγαίο βρίσκει έρεισμα και στο Ευρωπαϊκό Δίκαιο, μέσω του Ευρωπαϊκού Κεκτημένου που περιλαμβάνει τις κρίσιμες, ως προς τούτο, διατάξεις του Διεθνούς Δικαίου.

α1) Και για την ακρίβεια, η ευθεία αναφορά των διατάξεων του άρθρου 42 παρ. 7 εδ. α' στις διατάξεις του άρθρου 51 του Καταστατικού Χάρτη του ΟΗΕ συνεπάγεται και το ότι η Ελλάδα δικαιούται να θωρακίζει αμυντικώς τα Νησιά του Αιγαίου και με βάση το Ευρωπαϊκό Δίκαιο, υπό τους όρους και τις προϋποθέσεις της παγιωμένης πλέον ερμηνείας των διατάξεων του άρθρου 51 του Καταστατικού Χάρτη του ΟΗΕ. Ήτοι όχι μόνον όταν υπάρχει ευθεία επίθεση εναντίον των Νησιών του Αιγαίου, αλλά και όταν υπάρχει «επικείμενη απειλή» ή, a fortiori, «απειλή χρήσης βίας». Και η σημερινή στάση της Τουρκίας, η οποία διακρίνεται για την πρωτόγνωρη προκλητικότητά της, όχι μόνο φθάνει στα όρια της «επικείμενης απειλής» αλλά και τα υπερβαίνει κατά πολύ, τουλάχιστον στον βαθμό «απειλής χρήσης βίας».

α2) Την θέση αυτή επιβεβαιώνουν, «πανηγυρικώς», και τα συμπεράσματα της Ευρωμεσογειακής Διάσκεψης της 10^{ης} Σεπτεμβρίου 2020 στο Αιάκειο της Κορσικής, στο μέτρο που

διαπιστώνουν ότι, υπό την τρέχουσα συγκυρία, η Τουρκία προβαίνει σε, κατά συρροήν μάλιστα, παραβιάσεις της Κυριαρχίας και των κυριαρχικών δικαιωμάτων της Ελλάδας και της Κύπρου. Ειδικότερα, στην παράγραφο 6 των ως άνω συμπερασμάτων αναφέρεται, μεταξύ άλλων, ότι οι συμμετέχοντες: *«Εκφράζουν την πλήρη στήριξη και αλληλεγγύη τους στην Ελλάδα και στην Κύπρο, για τις επανειλημμένες παραβιάσεις κυριαρχίας και κυριαρχικών δικαιωμάτων όπως και για τις επιθετικές ενέργειες της Τουρκίας»*. Συνακόλουθα, η Ελλάδα δικαιούται να θωρακίζει αμυντικώς τα Νησιά του Αιγαίου τόσο με βάση το Διεθνές, όσο και με βάση το Ευρωπαϊκό Δίκαιο.

β) Επειδή οι διατάξεις του άρθρου 42 παρ. 7 της ΣΕΕ παραπέμπουν ευθέως στις διατάξεις του άρθρου 51 του Καταστατικού Χάρτη του ΟΗΕ, ως προς την ενεργοποίηση του μηχανισμού της ρήτρας «Αμοιβαίας Άμυνας» -συνδυαστικώς δε και συμπληρωματικώς και του μηχανισμού της ρήτρας «Αλληλεγγύης»- καθίσταται προφανές και τούτο:

β1) Λόγω του ότι η προκλητική συμπεριφορά της Τουρκίας βρίσκεται μέσα στα όρια -ή και υπερβαίνει πλέον τα όρια- της «επικείμενης απειλής», η Ελλάδα δικαιούται, ανά πάσα στιγμή και κατά την κρίση της, να ζητήσει από τ' αρμόδια όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης την ενεργοποίηση του μηχανισμού της ρήτρας «Αμοιβαίας Άμυνας», σε συνδυασμό -όταν και εφόσον τούτο δικαιολογείται από τις περιστάσεις, κάτι που, βεβαίως, δεν συντρέχει στην ερευνώμενη εν προκειμένω περίπτωση- με την ενεργοποίηση του μηχανισμού της ρήτρας «Αλληλεγγύης», κατά τις διατάξεις των άρθρων, αντιστοίχως, 42 παρ. 7 εδ. α' της ΣΕΕ και 222 παρ. 1 της ΣΛΕΕ.

β2) Το συμπέρασμα τούτο, στο πλαίσιο εφαρμογής του Ευρωπαϊκού Δικαίου, ενισχύεται καταλυτικώς και από όλες τις

δηλώσεις των οργάνων της Ευρωπαϊκής Ένωσης αλλά και μεμονωμένων Ευρωπαίων Αξιωματούχων, οι οποίες αναφέρονται ευθέως στην τουρκική αυθαιρεσία εις βάρος της Ελλάδας. Ιδίως δε ενισχύονται από τα προμνημονευόμενα συμπεράσματα της Ευρωμεσογειακής Διάσκεψης της 10^{ης} Σεπτεμβρίου 2020 στο Αιάκειο της Κορσικής.

Επίλογος

Η ανάλυση που προηγήθηκε μπορεί να συμπυκνωθεί στ' ακόλουθα συμπεράσματα:

A. Αδιαπραγμάτευτη Εθνική μας Θέση είναι ότι μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας υφίσταται μια, και μόνη, διαφορά, εκείνη της οριοθέτησης της νησιωτικής υφαλοκρηπίδας και των αντίστοιχων θαλάσσιων ζωνών. Ουδένα δε ζήτημα υφίσταται ως προς την αμυντική θωράκιση των Ελληνικών Νησιών του Αιγαίου.

1. Η Ελλάδα έχει το δικαίωμα -αλλά και την υποχρέωση, αφού τούτο αφορά την προστασία της Ελληνικής Επικράτειας- τόσο για δικό της λογαριασμό όσο και απέναντι στην Ευρωπαϊκή Ένωση ως πλήρες Κράτος-Μέλος της, να θωρακίζει αμυντικώς όλα, ανεξαιρέτως, τα Νησιά της στο Αιγαίο, ανεξαρτήτως της έκτασης του εδάφους τους και του αν κατοικούνται ή όχι. Το δικαίωμα αυτό στηρίζεται στις διατάξεις του άρθρου 51 του Καταστατικού χάρτη του ΟΗΕ, οι οποίες κατοχυρώνουν το δικαίωμα Κράτους-Μέλους του ΟΗΕ περί «νόμιμης άμυνας» όχι μόνο σε περίπτωση ένοπλης επίθεσης εναντίον του, αλλά και σε περίπτωση «απειλής χρήσης βίας» ή ακόμη και «επικείμενης απειλής», όπως προκύπτει από την πρακτική αυτού τούτου του ΟΗΕ. Και είναι δεδομένο ότι η Τουρκία, ιδίως μετά την εισβολή στην Κύπρο το 1974, το εντελώς αυθαίρετο «casus belli» ως προς την επέκταση της Αιγαλιτίδας Ζώνης και τον σχηματισμό της «Στρατιάς το Αιγαίου», απειλεί διαχρονικώς και ευθέως την Ελλάδα, και με την χρήση βίας -όπως αποδεικνύει, επιπροσθέτως, η πρόσφατη στάση της, μετά την «σύναψη» του λεγόμενου «τουρκολιβυκού μνημονίου»-

παραβιάζοντας ευθέως το Διεθνές Δίκαιο και, κατ' εξοχήν, το Δίκαιο της Θάλασσας κατά την Συνθήκη του Montego Bay του 1982. Συνθήκη, η οποία δεσμεύει και την Τουρκία, μέσω γενικώς παραδεδεγμένων κανόνων του Διεθνούς Δικαίου.

- 2.** Πέραν τούτων, η Τουρκία ουδόλως και καθ' οιονδήποτε τρόπο μπορεί να επικαλείται την Σύμβαση Ειρήνης των Παρισίων του 1947, δια της οποίας παραχωρήθηκαν τα Δωδεκάνησα στην Ελλάδα. Και αυτό επειδή η Τουρκία δεν υπήρξε συμβαλλόμενο μέρος στην ως άνω Συνθήκη, η οποία έχει συναφθεί μεταξύ των Συμμάχων νικητών του Β' Παγκόσμιου Πολέμου και της Ιταλίας. *A fortiori*, η Τουρκία οφείλει να σέβεται, στο ακέραιο, την Συνθήκη Ειρήνης, η οποία συνιστά, έναντι αυτής, «*res inter alios acta*».
- B.** Το ίδιο δικαίωμα -άρα και την ίδια υποχρέωση- αντλεί η Ελλάδα και με βάση το Ευρωπαϊκό Δίκαιο και το αντίστοιχο Ευρωπαϊκό Κεκτημένο, σύμφωνα με τις ακόλουθες διευκρινίσεις και υπό τα δεδομένα της διαρκώς εντεινόμενης προκλητικής και επιθετικής συμπεριφοράς της Τουρκίας απέναντί της η οποία, κατά τα συμπεράσματα της Ευρωμεσογειακής Διάσκεψης της 10^{ης} Σεπτεμβρίου 2020 στο Αιάκειο της Κορσικής, παραβιάζει ευθέως την Κυριαρχία και τα κυριαρχικά δικαιώματα της Ελλάδας.
- 1.** Οι διατάξεις του άρθρου 42 παρ. 7 εδ. α' της ΣΕΕ, οι οποίες κατοχυρώνουν τις θεσμικές εγγυήσεις ενεργοποίησης της ρήτρας «Αμοιβαίας Άμυνας», όταν απειλείται Κράτος-Μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, παραπέμπουν ευθέως, ως προς τις προϋποθέσεις ενεργοποίησης της ρήτρας αυτής, στις προμνημονευόμενες διατάξεις του άρθρου 51 του Καταστατικού Χάρτη του ΟΗΕ. Κατά τούτο, οι ως άνω διατάξεις αποτελούν μέρος του Ευρωπαϊκού Κεκτημένου, οπότε η Ελλάδα έχει το δικαίωμα αμυντικής θωράκισης των Νησιών του Αιγαίου εναντίον της τουρκικής απειλής και με βάση το θεσμικό πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Δικαίου και του αντίστοιχου Ευρωπαϊκού Κεκτημένου.

2. Επιπλέον, και ενόψει της κατάφωρης τουρκικής προκλητικότητας και ευθείας απειλής εναντίον της, η Ελλάδα δικαιούται, ανά πάσα στιγμή, να ζητήσει, ως Κράτος-Μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, την ενεργοποίηση της ρήτρας «Αμοιβαίας Άμυνας», κατά τις διατάξεις του άρθρου 42 παρ. 7 της ΣΕΕ. Προς την κατεύθυνση αυτή η Ελλάδα μπορεί να επικαλεσθεί την πρακτική, η οποία έχει έως τώρα ακολουθηθεί στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, για την ενεργοποίηση της ως άνω ρήτρας.